

Rostlinní přivandrovalci

Zdaleka ne všechny druhy rostlin, které můžeme nalézt ve volné přírodě jsou u nás původní. Dnešní květena do značné míry obohacují druhy člověkem úmyslně nebo neúmyslně zavlečené. Podle některých odhadů tvoří nepůvodní druhy až jednu pětinu současné středoevropské flóry. Mnohé cizorodé rostliny se v novém prostředí nejen velmi dobře aklimatizují, ale v konkurenci s autochtonní (původní) vegetací se projevují přímo expanzivně. Domácí rostliny pak často cizím přivandrovalcům z různých končin světa ustupují.

Podívejme se blíže na několik typických introdukovaných druhů, jejichž invaze se nevyhnula ani přírodě jesenického regionu. Na mnoha místech jsou tady zcela běžné, navíc často vytvářejí rozsáhlé uniformní porosty. Staří pamětníci se pak ptají: „Co je to za kytky, které tu předtím nebyly, a teď tu všude rostou?“

V poslední době si stále více lidí na mnoha místech všimá nápadné obrovské rostliny, dosahující výšky často přes 3 metry, s mohutnými listy, svým vzhledem vzdáleně připomínající bambus. Jedná se o rostliny botanicky patřící do čeledi rdesnovitých (*Polygonaceae*) – **křídlatky**. Jsou to statné, vytrvalé byliny s malými bělavými květy v hustých květenstvích, které se na rostlinách objevují začátkem podzimu. **Křídlatka japonská** (*Reynoutria japonica*) má listy 5 – 15 cm dlouhé, tuhé a na vrcholu vyběhající v úzkou špičku. Původně pochází z Koreje, Číny a Japonska, v Evropě je pěstována od roku 1825. **Křídlatka sachalinská** (*Reynoutria sachalinensis*) má velké měkké listy 15 - 30 cm dlouhé, zaoblené. Původní na ostrově Sachalin, v Evropě od roku 1869. Na našem území je dosti hojná také **křídlatka česká** (*Reynoutria x bohemica*), kříženec obou předchozích druhů. Tyto byliny, občas ještě pěstované pro ozdobu v parcích a zahradách, rychle zplaňují. Šíří se hlavně vegetativně, zejména transportem odlomených oddenků, nejčastěji podél vodních toků, komunikací a na ruderalní stanoviště.

Křídlatky sice poskytují velké množství rostlinné biomasy, navíc jsou mladé rostliny vhodné jako čerstvé krmivo pro dobytek, přesto je ale lesníci, zemědělci a především správci vodních toků nemají rádi. Šířící se křídlatky lemují lesní okraje, cesty i vodoteče, vrůstají do polí, ale především jimi doslova zarůstají břehy i koryta potoků. Místy jsou proto porosty chemicky ošetřovány herbicidy s cílem potlačení těchto expanzivních druhů.

K lokálně velmi hojným neofytům patří **netýkavka malokvětá** (*Impatiens parviflora*). Je to jednoletá, až 80 cm vysoká rostlina, pocházející z jižní části západní Sibíře. V Evropě byla původně pěstována v botanických zahradách, odkud však již ve 30. letech 19. století zplaněla do volné přírody. V Jeseníkách se objevuje koncem 30. let 20. století. V současnosti je rozšířená na značné části území Jesenicka, místy ve velkých porostech. Je zcela běžná v listnatých, smíšených i jehličnatých lesích, zvláště v blízkosti lidských sídel, na březích potoků, jako plevel v zahradách a parcích. Chybí zřejmě jen v málo narušených vyšších horských polohách. Z hlediska ochrany přírody se jedná o jeden z nejzávažnějších bylinných druhů, neboť má na svědomí degradaci bylinného patra obrovské rozlohy lesů. Do stejné čeledi – netýkavkovité (*Balzaminaceae*) patří velmi působivá, vzhledově atraktivní a intenzivně vonící **netýkavka žláznatá** (*Impatiens glandulifera*). Je to jednoletá, až 2 m vysoká rostlina s dužnatou, lysou a většinou nevětvenou lodyhou. Její listy mají elipčitý tvar, květy jsou nachové, vzácně bílé a jsou uspořádány po 5-12 v úžlabních hroznech. Rostliny produkují velké množství semen, která jsou vystřelována z pukajících tobolek na značnou vzdálenost. Rozšiřuje se také odtrženými částmi rostlin, které jsou odnášeny vodou. Netýkavka žláznatá pochází z oblasti Himálají. Původně byla v Evropě pěstována jako

okrasná rostlina, později zplaněla a rozšířila se podél vodních toků, řek i jinde. Na Moravě se objevují první naturalizované rostliny kolem roku 1900. Vyskytuje se v nížinách a pahorkatinách, obvykle na březích řek a potoků (na Jesenicku Bělá, Vidnávka, Černý potok ad.), méně často u rybníků a na rumišťích. Hustě zapojené porosty netýkavky žláznaté potlačují původní vegetaci pobřežních rostlin. Může být pěstována jako nektarodárná rostlina pro včely.

K poměrně častým invazním rostlinám patří zlatobýly - celíky, z čeledi hvězdicovitých (*Asteraceae*). U nás se vyskytují dva invazní druhy. **Zlatobýl kanadský** (*Solidago canadensis*), nazývaný též celík kanadský, je až 150 cm vysoká vytrvalá rostlina s přímou, nevětvenou lodyhou, jemně pýřitou. Kvete koncem léta a začátkem podzimu bohatou vrcholovou latou složenou z drobných zlatožlutých květů. Rozmnožuje se semeny, ale i vegetativně. Pochází ze Severní Ameriky. Bývá pěstován jako okrasná a medonosná trvalka v zahradách a parcích. Zplaňuje na rumišťích, v pobřežních křovinách, velmi hojný je při okrajích lesů, kolem silnic a železničních tratí. **Zlatobýl obrovský** (*Solidago gigantea*) se podobá předešlému druhu, liší se tím, že jeho lodyha je lysá. Původem je také ze Severní Ameriky.

Třapatka dřípatá (*Rudbeckia laciniata*) vypadá jako vysoká žlutá kopretina. Květenství, úbor, je dlouze stopkaté, terč s trubkovitými květy je žlutozelený, okrajové květy jazykovité jsou zlatožluté a nazpět ohnuté. Rostliny dosahují výšky až 250 cm. Patří opět mezi druhy, které byly do Evropy přivezeny jako okrasné rostliny ze severní Ameriky. Ze zahrad se začala šířit, zvláště v 50. a 60. letech 19. století, a dnes se tento druh vyskytuje jako charakteristická složka vegetace, zejména podél vodních toků. Mohutné porosty v červenci a srpnu kvetoucích třapatek, které stále častěji lemují vlhké okraje lesů či pobřežní křoviny i na Jesenicku, upoutávají zdaleka pozornost. Jako okrasná trvalka je běžně pěstovaná v parcích a zahradách v mnoha kultivarech.

.....

Poznámka:

Likvidace porostů u jednoletých rostlin, například u netýkavky malokvěté a žláznaté, je relativně jednoduchá - nenechat je rozkvést nebo vytvořit semena, tzn. mechanicky je zničit. U druhů s rozsáhlou soustavou oddenků - křídlatky, zlatobýly, rudbekie - je nejúčinnější chemický postřik nejlépe neselektivním kontaktním herbicidem Roundup nebo Roundup Biaktiv. I v tomto případě je třeba postřik opakovat až do úplné likvidace porostu. Mechanické odstraňování oddenků z půdy je prakticky nemožné, vždy v ní zůstanou částičky schopné porost obnovit.

Literatura:

FRANČÍRKOVÁ T. (2001): K invazní ekologii druhu *Rudbeckia laciniata*. Zprávy Čes. Bot. Společ. 36, Mater. 18: p. 131 - 141, Praha.

HEJNÝ S., SLAVÍK B. [eds.] (1990): Květena České republiky. 2. Academia, 540 p., Praha.

KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J., ŠTĚPÁNEK J. [eds.] (2002): Klíč ke květeně České republiky. Academia, 928 p., Praha.

MANDÁK B., PYŠEK P. (1997): Druhy rodu *Reynoutria* na území České republiky. Zprávy Čes. Bot. Společ. 32, Mater. 14: p. 45 – 57, Praha.

PYŠEK P. (2001): Které biologické vlastnosti usnadňují invazi rostlinných druhů? Zprávy Čes. Bot. Společ. 36, Mater. 18: p. 21 – 30, Praha.

PYŠEK P., MANDÁK B. (1997): Mají křídlatky křídla? Živa, 45: p. 152 – 153, Praha.

PYŠEK P., PRACH K. [eds.] (1997): Invazní rostliny v české flóře. Zprávy Čes. Bot. Společ. 32, Mater. 14, Praha.

PYŠEK P., KUBÁT K., PRACH K. [eds.] (2003): Expanzní druhy domácí flóry a apofytizace krajiny. Zprávy Čes. Bot. Společ. 38, Mater. 19, Praha.

PYŠEK P., TICHÝ L. [eds.] (2001): Rostlinné invaze. Principy rostlinných invazí a expanzí, jejich vliv na původní rostlinná společenstva a příklady našich invazních druhů. Rezekvítek & Magistrát města Brna, Brno.

SLAVÍK B. [ed.] (1997): Květena České republiky. 5. Academia, 568 p., Praha.

VIŠŇÁK R. (1997): Invazní neofyty v severní části České republiky. Zprávy Čes. Bot. Společ. 32, Mater. 14: p. 105 - 115, Praha.